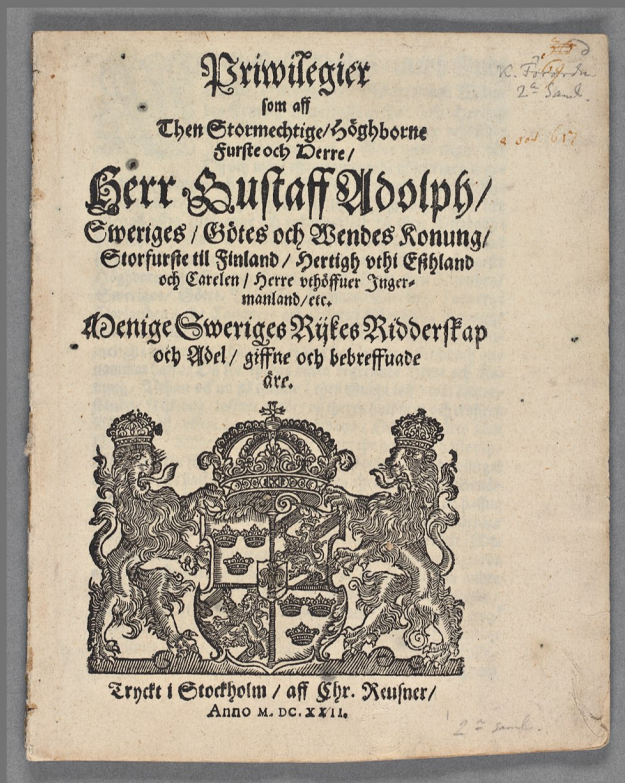

Privilegier som aff Then Stormechtige, Högborne Furste ...

SOT // Kungl. förordningar / 2. saml.

Tillkomstår 1622

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

Privilegier

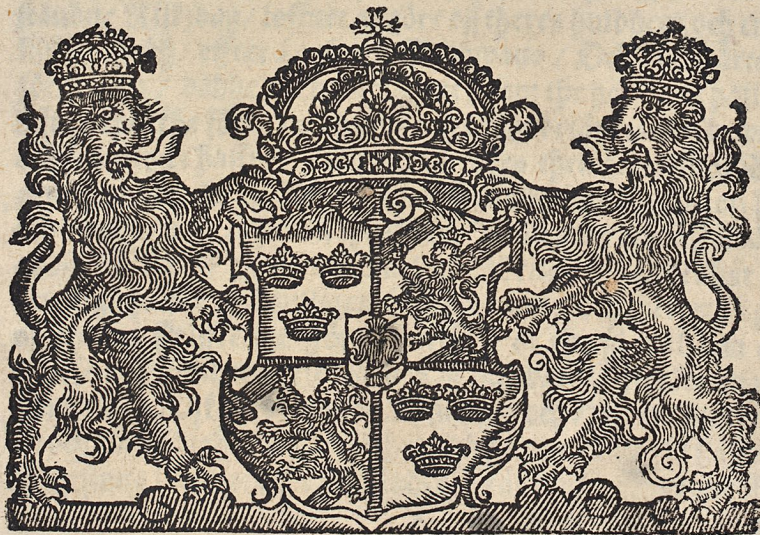
som aff

Then Stormechtige/Höghborne
Furste och Verre/

Herr Gustaff Adolph/

Sweriges / Götes och Wendes Konung/
Storfurste till Finland / Hertigh vthi Eschland
och Carelen / Herre vthöffuer Inger-
manland/ etc.

Adenige Sweriges Rükles Ridderkap
och Adel / giffne och bebreffuade
äre.

Tryckt i Stockholm / aff Chr. Keusner/
ANNO M. DC. XXII.

Handwritten:
K. Folio. In
2^a Saml.

Handwritten:
a. sat. 617

Handwritten:
2^a saml.

Erklärung

Nr. 107

Die Erbschafts-
Sache

Erklärung

Erklärung

Erklärung

Erklärung

ii **M** Gustaff Adolph / medh Gudz
 nådhe / Sweriges / Godes och Wåne-
 des Konung / Storfurste til Finlandh / Hertigh
 och Estlandh och Carelen / Herre och öffuer
 Ingermanlandh / &c. Gode wetterligit / för
 Oss och wåre effterkommande Sweriges rege-
 randhe Konungar och Herrar / At effter menige Sweriges Rijs-
 kes Ständer / Adelige och Werldlige / Högre och Lågre / icke
 allenast offra tilförenne och enkammerligh på then Rijsdagh i
 Norrköpingh höls / åhr 1604. bewilliget och samtyckt / Saco
 sedhan i Nyköping / åhr 1612. effter then Stormechtigeste
 Höghborne Furstes och Herres / Her Carls then Rijsendes /
 Sweriges / Godes / Wåndes / Finnars / Carelers / Lappers i
 Norlanden / the Caijaners och Esters i Liflandh &c. Konung /
 Wår ålskelige kåre Her Faders (Christeligh och höghberöm-
 meligh i åminnelse) bödelige frånselle / hylde / kende och an-
 nammat hassue Oss för theas rätta regerande Herre och Ko-
 nung / Behan och nu på thenne (theß Gudhi loff) wål öffuer-
 ståndne Rijsdag / loffuet at gøre oss theas huldhees och trohees
 lifflige Sedh / effter Lagh och Sedhwana / Och i så måtto låtte
 förnimma / bådhe then stadigheet / som the hassue at hålle och
 öffuer thet the förr / medh goet och tidigt betånkiande bewilliget
 och samtyckt hassue / såsom och särdeles then godwillige Benå-
 genheet / som the til Oss och then Konungzlige Familien hassue
 och bewissa wele / thet til the Edle / Wålborne och Wålbornige
 godhe Wån aff thet berömmelige Adelige Ståndet här i Rijs-
 ket / sigg hassue godwilligen besinne låtet / och thet oppå gjorde
 oss theas skriftelige Förpligtelse / at the så wål som andre
 Rijsens Ständer / wele wåra Oss och wåre Effterkommande /
 Sweriges Rijskes regerande Konunger och Herrar / hulle / troge-
 ne och råttådigha Vnderfåcher / och i alle måtto så sigg emooe
 oss besinna låte / som the på Gudz och rättwissnes wågne skyldi-
 ge och

ge och plichtige äre / Såsom ock haffue ospart och opsatt för wår
och menige Sweriges Rijkes / alles wårt läre Fäderneslandz
Skuld / Liff och Blodh / och ale thet i theras Förmodgenheet wa-
ra kan / aldeles som the thet för Gudh och hwar Christen ähr-
ligh Man wele och kunne til swars ware / Så att Wij thet förre
haffue orsaak at låte them wår gunstige och nådige Benågenheet
thet emost igen märcke och förnimme. Och såsom Wij thet
föruchan haffue altijdh warit thet Adelige Ståndet medh ynneft
bewägne / och gerne haffue sedt / och än see theres förkäffringh
och baste / så at the vchi thet Wårde måge achtede och håldne
bliffua / som sådant berömmeligit Ståndh höffues / och them til
ähre och anseende see bör / Allså haffue wij them ock oppå för-
bemelte Nyköpings Rijtdagh medh Privilegier, Frisheet och
Rättigheter gunsteligen betänckt och benådet / effter som Wij
the samma Privilegier, Frisheet och Rättigheter / förbemelte
wåre och Sweriges Ridderkap och Adal / Grefuar / Frisheet
rer / Ridder och Swenner / här medh och i thetta wårt Brefs
kraffe oppå themme wår Konungzlige Eröning / nådigest confir-
mere och stadfäste på effterföljande Sätte / hwilke the sampt och
synnerligen för sig och theres Effterkommandhe til ewerdeli-
ghe tijdher niuta och behålla måge och skole / så at the här effter
måghe haffua en klar och owiskeligh Rättelse och Bestedh /
hwadh theres wisse Rättigheet ware må och skal.

I.

Såsom til thet första : At effter som Wij vchi wår för-
sta Förkäffringh / then Wij haffue alle Ständer i gemeen giffuit /
haffue loffuat och tillsagdt / at wele hålla them alle widh theres
Christelige och oförfalskade Religion, vthan någon supersti-
tion eller Meniskeligh Läse och Påfund / Så wele wij ock nu
Sweriges Rijkes Ridderkap och Adal här medh i synnerheet
haffue loffuat / confirmeret och stadfäst / at Wij wel: hålle
them alle och hwar serdeles / bådhe högre och lägre vchi the:
Ståndet / medh Gudz klare och rene Ord / och the höghwårdig:
helige

71
helige Sacramensens rätte sanfkyllige bruk / som grundade äre
vchi then helighe Prophetiske och Apostoliske Skrifte / och vchi
then oförändrede Augsburgiske Confelsion, hwilken Keyser
Carl then fempte öffuerantwardades år 1530. Artikelswijs
författat / aldeles som här i Konung Gustaffs sidste och Konung
Johans (begge höghloflige ihogkommelses) förste Regemens
tjdh / vchi thette Riket haffuer brukeligit warit / och i förbe-
mele förre försäkringh vchtryckeligare och widlyffrigere för-
fattat är.

II.

Thernäst loffue och tillsäie Wij / at wilie älske / ähra och
vchi wyrdning hålla / Rikssens Ridderskap och Adel / Grefuar /
Friherrar / Ridderer och Swenner / hwar och en effter sitt Em-
bete / Stånd / Härkompst och Wårde / och låte them sampt och
i synnerheet / hwar och en för sigh / vchan något qwaal och in-
trång miuta på Ahra / Liff / Hoon och Godz / alle theres wål-
fångne Friheter / Privilegier, Immuniteter, Herligheter / Rät-
tigheter / och loslige Sedwagne / och ther widh i alla måtto hålle
och handhaffue.

III.

Wij wele ock Rikssens höge Embeter låte beställa och be-
sättia medh infödde Swenske Mån / aff Riddare och Swens-
ner / them Wij befinne ther til tånliche / och ingen wanbördigh
låte draga them öffuer huffundet / Oss och Riket til spott och
wånåhra: Och synnerligen skole här vchi Swerige thesse höghe
Embeter vchi bruk ware / nemligen / Droket / Marsk / Admiral /
Cansler och Statemästare / Och til sådane Embeter wele Wij
wålie the baste / både aff ålder / förstånd och skickelicheet / som
här i vårt Rike Swerige / aff Swenskt Slecht och Bördh fød-
de äre.

IV.

Näst förbet. thesse förnämste fem Embeter vchi Rikssens
Råd / wele Wij wålie och förordne Rikssens Råd och Ca-

merlädh / hwilke alle skole aff Adelighe Stemma och Swenske
Slechte affkomne ware / Och the samma wele Wij och wære
Erffuinger / och effterkommande Konungar wälte och taghe/
hwilke Wij heller the kunne sinna och pröffue / Oss och Rijske
nyttige och gagnelige ware.

V.

Och effter nu alle förber. Embeter haffue måst störste
mödho och omak medh Oss och Rijskens höghe och wärdande
Saker / Så wille Wij och betänckte hwart Embete för sig medh
tillbörlighe Underhåld / på thet the rijskeligen thes Stånd och
Kall och före kunne / och thet vppå wele Wij medh wårt älskeli-
ghe Rijske Råd; Råd; en sådane förordning göra / at sådan För-
låning och underhåldh skal stadige widh hwart och ett Kall och
Embete bliffua / Så at när en affaller / och en annan i stadhen
igen förordnat bliffuer / må ta then som i staden och Kallet igen
inträder / wette hwar och aff han sitt Underhåld och Uppehälle
haffue och sinne skal / och sådant Underhåld och Förlåning skole
the och an afförtningh niuta och behålla.

VI.

Så wele Wij och / at Adelighe Personer måghe och
wårt Konunglige Canselij brukade bliffua / på thet Wij när
omtränger / måghe haffua them som sig vppå Rijskens Saker
förstå kunne / och och Handlinger och Tractation kunne bru-
kade bliffua / Så och at hwar och en må thet igenom bliffua vp-
wäckt / at låta sine Barn til Lärdom / Dygd och Förfarenheet
opuechta. Så skole och Lagmans och Heredshöffdinge Ränter
icke räknas någrom til Underhåld / althensund the thet före mo-
ste belädhne Domare Embeten / til at skaffa Almoghen Lagh och
Rätt / effter såsom och sådhan Ränter icke til någon annan ända
och nytta stadgat och förordnat är. Doch wele Wij haffue Oss
förbehållit någre aff the Heredbrätter i hwar Landzände / som i
S. Konung Johans Privilegier förmalte är / och förbehåld-
ne skole bliffua / at förlåne wårt trogne Män och Tjänare i Haff-
net /

72
uet/ the ware sigh aff Adel heller elliest / Doch sådant inge andre
dre än godhe Swenske Män / som Sveriges Lagh wäl wette/
och hwarion och enom Lagh och Rätt sipa och plåga kunne.

VII.

Wij wele och icke låte them ostraffadhe bliffua / som någor
eale och säije oppå någon Ridder och Adelsman / thet som hans
hedher / ähre och gode ryche angår / och honom elliest spottligen
och til neese ware kan: Så wele Wij och icke tilstadie / At nå-
gen Ridder eller Adelsman skal bliffua wäldfördh / bestricker /
fångslader och inmaanter / mycket mindre förderffuader å liff
eller lem / Ey heller honom hans Hws och Gårder / Bress och
Egendom / löst eller fast / affhände / hwadh heller han thet
årste eller åhrligen förtient haffuer / ransakat / skölat / bortgiff-
uit eller i någon matts affhände / medh mindre och förr än han til
någen grooff misgerning thet medh han liff / ähra och godz effter
Lagen förwerkat haffuer / öffuerygat / lagwunnin och dämpder
år. Doch hwar någon Ridder eller Adelsman bleffue vthi
någen oppenbaar grooff misgerningh thet medh han jw haffuer
förwerkat liffuet effter Lagh och laga stadger baar / och å föresta
gärningh eller flyande fote tagin / så skal Oss här medh icke för-
tagit wara en sådane oppenbar Misgerningsman at late antaste
och vthi ett åhrligit och en Adelsman bequemeligit rum til saak-
sens vthföringh förwara / och sedhan medh honom procedera
effter Laga doom. Men år Gärningen icke så grooff / vthan
kan til effuentys genom nödwärn / ähres och redelighes för-
swar / hastigh händelse eller annat sliche bliffua lindrat och ends-
skyllat / så må then skyldige niute Adelig borggen och löfte til
rätta.

VIII.

Wij wele och icke låta lägga några Frelses Godz vnder
Eronan / eller och låta råknas förbrüne wara för andre orsaker
skuld / än som Sveriges Lagh thet vthryckeligen förmåler / nem-
ligen / I år någon leder å Josterlandh sit vthlåndskan Häär / och
bäär

bäär affwogh Sköldh emoot sin rätte Hette / och häriat sitt rätta
Fosterlandh: Men förseer sigh någon vchaff Adel vchi annat
fall medh någon vppenbaas misgerningh / så skal han icke annat
än effter Lagadoom straffat bliffua / och näste skyldeste Arffuins-
gar taga hans gods.

I X.

Bryter någon Adelsman Edzöris Brät / så må han haffua
saker Leigde til Dss / och til Ringz at swara ther sin saak / Och
haffua sedhan saker Leigde ther ifrån och i sitt beholdh igen / al-
deles som Lagh säger i Edzöris Balken 22. och 24. Cap.

X.

Ther ock så illa wore / at någon Ridder eller Swen toge
sigh thet oråd före / at han förde Affwog Sköldh emoot Dss och
sitt Fosterlandh / och i så måtto förbruto liiff / ähra och godz / så
skal icke hans Hustru / Barns eller Fols deil ther vchi innans-
gies innan Jordh eller Lööförer / vchan ifrån skiffe bliffua / så at
thet icke tillijka kan bortagas / vchan rätte Agande skole sådant
obehindret beholla.

XI.

Medhan ock Lagh förnä / at Dwinna eller Sffuermagi-
ey kunna Edzöre bryta / Hwar före om någon Ridders eller
Swens effterlatne Entie eller Dotter sigh någerlunda / i hwar
måtto thet så vara kan / förseer / bryter och mishandlar / så skal
hon / effter som misgerningen är stoor eller liten til / lagligen
straffat bliffua / och näste Fränder tage hennes Jordh eller Lööf-
örer. Hwar nu någon kan haffua sigh att beklaga / at någre Jor-
degodz äre them annorledes än lagligen affhändte / så wele wij
ther öffuer ransaka låta / och hwarion och enom thet Lagh och
Rätt kan vara / låta wedertares.

XII.

När ock så händer / at någet Jordegodz lagligen förbrutes
och förwertat warder vnder Dss och Cronan / så wele Wij vonna
och efft. låta them någon aff them i Slächten / doch Dss förbe-
hållit /

73
hollit / hwilken Oss synes them aff gunst och nådhe vonne och eff-
terlate / som sådant medh trogen dienst hoos Oss förwerffua och
förtiena kunne / thet ware sigh en heller flere.

XIII.

Ar thet ock så / at någre kunne haffua sigh til at beklaga /
at them någon Jordh och Egendom / eller Bress och Bewijs kan
affhåndi wara / eller ock någre Hemman kunne wara ifrån nå-
grom tagne och lagde vnder Cronan / och loffuat wederlag före /
hwilket så icke skiedt är: The samma måge giffue sådant hoos Oss
tilkienna / hwadh beswär the i then måtton kunne haffua / Så
wele Wij ock late ther effter ransaka / Och hwar sådane Bress
och Godz kunne finnas / tå äre Wij öffuerbödige at låthe bådhe
Bress och Segel / och andre Documenter, som vnder wårt
Wåldh finnes / såsom ock godzen restitueres och igengiffues /
och bådhe i sådane och andre måtto / hwarion och enom sitt Arff
och annan rättigheet oförkrenkt / niuta och behålla låta. Och
therföre wele Wij icke tilstådia / at någrom någet intrångh skee
och tilfogas skal / Behan at hwar och en må niuta then Jordh
och Egendom som han medh Laga fångh besitter / alt in til thes
honom någet medh laga Doom ifrån winnes kan / aldeles som
Lagh förmå. Ther ock så är / at någon be finner sigh til någor
Godz och Ågor bördigh wara / tå skal honom wara frit vthan
miskhagh eller onåde / at tale ther oppå / och hwar honom sådant
bliffuer för rätten til dömp / Tå må han obehindrat komma til sitt
igen / Doch at sådant skeer medh wår wetskap.

XIV.

Effter vthi Gressuers / Friherrers och andres Donatio-
ner och gåffuor / som the aff framfarne Konungar bekommet
haffue / förmålt warder / At när någon Förändringh eller om-
skiptelse skeer i Regementet / tå skole the vthi lagligh och föresatt
tjindh / besökie then Konungh som tilkommer / om Confirma-
tion och stadfästelse ther oppå: Therföre wele Wij härmedh
haffue loffuat och tillsagde / at när sådant i vnderdånigheet och

tilbörligen hoos Oss besökt bliffuer / Så wele Wij sådan stad-
fästelse vthan någon förwägningh meddele låte.

XV.

Hwar och någon som til Godzets arfftagen är / hadhe
lagligt förhinder / heller och thet gjorde på förenempd tiidh / och
Oss så icke lägligt wore thet så hastige at stadfästa och Confir-
mera som thet sigg borde : Så skal doch then andres rätt ther-
igenom icke förverkat / vthan förbehollen vara / thet på en an-
nan och lägligere tiidh at göra.

XVI.

Så wele Wij och här medh haffue wære godhe Mån aff
Ridderskapet och Adelen privilegierat och benådet / at the icke
skole vara förpliktade / at stå til rätta för någre Liiffosaker / för
mindre Mån än thetas wedertijcker : Och intet Godz heller någon
Ägendom dömes någon Riddere heller Swen til eller ifrån /
vthan aff Rijtzens Råd / eller på Konungs Aeffsta tingh / som
lagligen hållas kan : Medh mindre än thet kan vara medh Ford-
syner någre Parter emillan / och så fullfölies thet medh som Lagh
sägher.

XVII.

Så skole ey heller Adelens Landbönder / serdeles thetas
enskylte Hoffstienare Gårdz och Legohion / bliffua aff wære Be-
falingzmän och Fogdter wäldförde / slaghne och i Handkloff-
wor satte / heller i Zorn och Hechtelse införde. Men hwar nå-
gen bliffuer beskyle för någon Misgierningh / och är ey bahr ås-
tagen : Åhr han Landboo och bofast Man / nütthe almanne
Landslag och Tingzfredh / År han tienste heller löfker Dreng-
gher / så skal sådant Husbonden heller hans Fogde kundgöres /
Dch han wari pliktigh at tage Drengien i Hechte heller borgen /
som saken är til / til rätta. Men bliffuer han bahr och tagen å
färste gierningh / innan thet Sloklånedt som Husbonden är
boendes vchi / så må han aff wår Fogdte heller Länshman fånges
och andwardas i Husbondens Hechte / til näste ting / Dch wari
sedhan

sedhan Husbonden skyldigh at ställa honom för Rätta / eller sware hans saak. Men bliffuer han fångin å ferske giernin gh/ annorstådes än i bemelte Sloglähn som Husbonden boor vthi/ så föres i wårt Hechte til rätte Tingzdagh: Och så snart någon Frälsts Landbos / Gårdztienare heller Legobion/ haffuer varit för rätta/ och ther bliffuer fålt til liffuet/ så skal han öffuerantwardes wår Befalningsman/ at stå sice tilbörliche straff: Mån bliffuer han til liffuet och böcher benådd / Så haffue Wij nådigest effterlätit/at Husbonden må niuta och beholla all Konungzligh rätt och sakörer/ effter Adelens Privilegier.

XVIII.

Thesliktst/ skole och Adelens Landbönder frije vara för the två åhrlige Sloghestar / som Adelens Landbönder haffue här til ochgiorde til Cronones behoff / hwilke doch i Calmarne til en tidh effterlätit bleffue aff Adelen / Rikszens föreståndare til oppehålle/ Så at the them stelsfue niute och beholle måge. Och skole vthi lijka måtto frije ware för alle Dagswerckier/ Ridrsler/ Skiuzresor/ Gåstningh och Hästelop/ som Adelens Landbönder här til haffue varit betungade medh / Så at ingen Befalningsman heller Fogdte / skal här effter haffue mache någet sådant Adelens Landbönder at tillägge och påbiude. Doch vndentagandes the fall som privilegerne inneholle/nembligen/ At när Wij för wåre och Rikszenslägenheter genom Landet draga / eller Wij wåre Sendebudh til fremmande orther förskicke/ eller ock någre fremmande Sendebudh hije in i Riket til Oss förskickede bliffue/ eller ock the lägenheter kunne förefalla/ som i Sweriges Lagh vthtryckeligen förmålte står: Så skole så wål Adelens som wåre egne Landbönder/bådhe medh Skiuzresor / Gierder och andre pålagor hielpe til / at Wij och wårt Folk bliffue förfordrade och försärgde. Doch skole vthi alle Gierder och Hielper bliffue räknandes två Frälsts Landbor emoot en Skatte och Cronobonde/ och två halffue emoot en

B ij heel/

heel / och två Fierdingztorpare emoot en halff. Eliest skole icke Adelens Landbönder medh någre andre Gårder och Hielper / heller och i andre fall bliffue betungade / än som förbemelet är. Doch skole altijdh the Frälsebönder som vnder Adelens Sätegårder vppå en Mijl när liggie til Dagswårcker / bliffue frij för all Skiussningh och tunga. Men the som lenger ifrån Sätegårderne belågne äre / skole göre hwar tridie Skiussferdh emoot en Skatt och Cronen Bonde / effter Rijszens Stadgar och Adelens Rätt och Privilegier. Ther emoot skole inge Adelmåns Zienare fördrifte sig at tage någre Skiushåstar och fordenskap hoos Skatte och Cronoböndher / vthan hoos theres Husbönders Landboer allene / Vthan så är / at the aff Oss til Hoffued kallede bliffue / heller Wij them vthi wære och Rijszens Åhrender förskicke wele / så skole the så wål hoos wore som theres egne Landbönder / medh Skiussferdh och annan nödtorffe befordrade bliffua: Eliest skole the för sig effter wår Ordningh betale som andre.

XIX.

Dch när Rijszens tarff och lägenheeter förefalla som vthi Lagen förmalte äre / At någon Contribution och hielp moste pålagd bliffua / så skal icke något påläggas Adelens Landbönder / Vthan menige Ridderkapets och Adelens gode Jaa och samtycke: Dch så skal altijdh i sådane hielper bliffue räknade två fullsättes Frälsebönder emoot en fullsättes Skatte och Cronenbonde. Item två halffue emoot en heel / och två Färpare emoot en halff. Således skal och holles när någon Vthskriffningh hoos Almogen til Rijszens wårn och förswar bewilliget och samtycke bliffuer / til at holles: Doch vndantagandes the Landbönder som på en Mijl när vnder Sätegårderne belågne äre / hwilke altijdh för Gierder och Vthskriffninger skole frije wara. Eliest skal Adelen vthi ofredlige tijder icke försware meere Manhiålp på sine Hemman än som hwart Hemman kan nödtorffteligen bliffue besatt och oppehollet medh. Vthan så är /
at höge

75

at höge nödtårfften så trengie kan / at Man vchaff Huset vchgå
mofte / så skole alle ther til wederedo finnas. Och endoch Adels
lens Landbönder som vnder theres Sättegårder på en Mijsl när
äre belägne / skole som sagde är / för alle Skiuzferder och Giest
ninger frij ware : Så skole doch ther vnder icke förståas the stor
re Låhn / som framfarne Konungar eller Wij någre aff Adelen
Herredz / Sochne heller Fierdingetaals skenck och giffuic haff
ue / hwilke såsom andre til skialige Skiudzferder och gestnin
ger swara skole.

XX.

När i Krijgstijder någon Landtogs Gierdh bliffuer
lagligen bewilliget til Rijsfens bästa / och Ridderskapet så på
samma tågh hoos Oss i marken stadde äre / så wele Wij låte
them aff Ridderskapet och Adelen bekomma Proviand och nöd
torfftege vppeholle til theras Karler och Hästar / så lenge the vppå
Toget äre.

XXI.

Så skal och Ridderskapet och Adelen fritt efterlåtet
wara / at handle och köpslaga medh fremmande och inlendste /
til theras nödtorffter / aff then affuel som the aff theras Arffues
godz / såsom och theras Förläninger / kunne til vpbördh haffue :
Och hwadh the eliest icke behöffua förgera sig här i Rijsket til egen
nödtorffe och bästa / thet skal them fritt ware vchan Full heller
annan beswaringh vchskipa och förnyta / til theras skialige Vp
bördh och Kostienest som Oss och Rijsket til bästa lände kan :
Doch så / at the icke annamme fremmande Godz / som the sedhan
låte förnyta / och ther effter vchføre vnder theras frishett / för
Full och annan nytta / så framt the bådhe samma Godz icke wele
förwerckat haffua. Så skal och ale Landskiöp aff Ridderka
pet och Adelen förbudit ware / at driffues medh Salt / Sil och
andre Wahrung / så wäl hoos theras eigne som andre. Eliest må
ghe the fritt sände sine Skutor och Båtar vchi Lax och Strö
minge

mingefiskie och bythe sigh Fisk til / och andre Wahror til thetas
Hws näringh och vppehålle: Mån ther vnder skal icke vara
tillåchet at tage annars Mans Spannemål heller hwadh Godz
thet hålst ware kan / at vchsföre vchi thetas eghe Rampn thet at
fridkalle och försware / och i så måtto off och wår rättigheet at för-
kärta / widh thetas Warurs förbyctelse som sitt iblandh Adelen
Godz förmengia / som förbemelt är.

XXII.

Thestijkest skole ock alle aff Ridderskapet och Adelen
niuthe och beholle thetas Hws och Gårder som the haffue i Stå-
derne / frije och ledige för all Cronones och Stadzens tungar
Med mindre än the som ther vchi boendes äre bruke någon Bor-
gare näringh / medh Embete heller annat / ther öffuer Borgarne
och Embesmännen kunne haffua sig til at beswäre / Och så må-
ghe the giöre som andre / effter som thetas Handel och förmågo
tillsäggher / Adelen frisheetet oförkortat.

XXIII.

Wij wele ock nådigest haffue effterlåthet / at Adelen
enskylte Dienare som någon aff them förlåner ett heller fleere aff
sine Arffuegodz / för thetas länge och bewijste tienest / til frisheet
för thetas årlige vchlagor / måge och i lijka måtto för andre vch-
lagor som aff Oss eller eliest påbudne warde / frije och förskonade
bliffua: Såsom ock när något Frälsehemman aff wädeld brun-
net är / och Husbonden til Hemmanets vprättningh moste effter-
låte aff sin årlige vpbördh någre åhrs frisheet / Så wele Wij
ock i lijka måtto effterlåte så monge åhrs frisheetet på wåre och
Cronones vpbördh / som ther vchaff medh råtta / som förbemele
är / kunne vchgiöres.

XXIV.

Effter ock wål kunne finnes och vppspanes / Silff / Råp-
par /

76

par / Jern och annan bruk / så wäl på Adelsens egne enstykte Arff
och egendoms ägor som annorstädes vthi Rijket / aff hwilke myc-
ken nytto och fördeel Rijket til bäste vprättas kunde / om the
vthi bruk komma måtte / Så wele Wij dock listwäl icke något
Bergzbruk låthe vprätta vppå Adelsens egendom / Medh min-
dre än Wij låthe handle medh then som rättte egande är til Jor-
den / at sådant medh hans godhe wilie och samtycke skee må-
och at Wij honom på Cronones wägne tilböriligen wederslagh
therföre giffue / och förnöye wele.

X X V.

Ahr thet ock så / at Jordäganden wil sielff sådane Bergz-
bruk optage och bruke / vppå sine ägor och eigen omkostnad / så
skal thet honom fritt och tillåthet wara / och ther vthaff giffue Dff
och Cronan then trättijonde deelen aff thet the asle ock bekom-
me / Cronan til wedertkiennelse.

X X V I.

Wij wele ock här medh nådigest effterlåtet haffua / at
Ridderskapet och Adelen / må och skal fritt ware til at skiuca
Foglar och Diur vppå sine egne Arff och Egendom: Doch icke
på annor tijdh om året / än Lagh sägher / Nembligen : Ifrån
Dloffsmässen och til medfasten / och ey mehr än til sin nödrorffte
Såsom ock thet the haffua låt vhti / heller på Landz eller Her-
redz Almenning / Och fiske vthi theas eigne Strömer / Watn /
och Almeningh effter theas eigen lått och rättigheet. Hwar-
före och ingens Mans Jagemästare heller Skytte / skal iaga
heller skiuthe vppå Adelsens enstykte ägor / heller i theas fiske
watn fiske heller fare låthe / thet ware sigh wære Befalnings-
män heller andre / vthan Jordägandes godhe wilie / Jaa och
samtycke. Doch skal thet ware Dff fritt at iage och skiuthe
hwar Dffstedes / thet Ridderskapet och Adelen icke är förnär /
Dch serdeles vthi the tijdher som Lagen thet vthtryckeligen til-
låther

låther som förbemelet är / Och hw ther Wis anthen på wåre egne /
eller Cronones wågne någon egendom och rättigheet haffue
inne medh Adelen.

XXVII.

Så skal ock Ridderskapet och Adelen fritt ware / at niu
the och bruke Lahner / Alekistor och Quarner i sine eigne Ström
mer / Åhr och Siögar / så at wåre och Cronones Befalningzmån
och Fogdter icke skole göra them theruthinnan något hinder eller
förfångh / Och icke Quarner heller quarne Strömar tages them
ifrån heller legges på theas ågor / theas wercker och Ddelquar
ner förnår och til skade / vthan sådant skeer medh theas samp
tyctie och bewilningh / som thertil rätte ågande ware kunne.

XXIX.

Theslijkest skal them ock ware fritt och oförwågret at byg
ge Mjölsquarner / Sågequarner / Hambrar heller annan wer
kan på sine egne ågor / ther lägenheeten så tillsäger : Doch ano
drom vthan skada på någon egendom i Åhr eller Ång / at thes
vthöffuer icke må rättwijs klagen skee. Ther ock någon aff Abo
len är Jordågande i Siöger / Strömmen och Åhr / bådhe wedh
Stranden och mitt vthi / och icke någon båts heller Almennings
ledh kan wara igenom / tå måge the theruthi byggia och werka
såsom vppå theas rätte egendom / androm vthan skada / som för
bemelet är.

XXIX.

Ingen skal ock heller tillåthet wara / at låthe hugge nå
got werkie / anth n Eck / Bööf / Apal heller annat bårande träå /
Jcke heller Zimber / Wedh heller hwadh thet helst wara kan
vppå någon Adelsmans Skogh och Ågor / ther han allene är
egande vthi / Vthan Jordh och Skogh ågandens godhe wilie
samtyctie. Doch skal ock wara en Adelsman fritt och obehindrat /
at låte

at läche hugga vchi the Stogar han haffuer lätt vchi/til sitt behoff
och bäste: Doch icke wijdare än han kan vara lättagande vchi/
och then andre kan skee vthan affsaknad och skada.

XXX.

Thet må ock vare Ridderst., pet och Adelen fritt/ at haff-
ua och holla i sitt förswaar och tienest allehanda Embesmän som
til Hushåldz vppehålle / tarff och förbättringh kunne tienlige
ware. Doch icke heller fleere antage / och vnder sitt Namn
försware / än han skäligen och sielff behöffuer.

XXXI.

På thet att the godhe Män aff Ridderskapet och Ade-
len måge komma til någon försarenheet / så wäl therigenom at
the vchi fremmande Landh wandre och sigg försökke / Såsom ock
eliest at the Oss och theas Fäderneslandh theste bättre tienest
bewissa kunne / Så skal hwar och en fritt efterlächet ware /
at wandre vchi fremmande Landh / bådhe til at studera, heller
tiena främmande Herrer / eller ock sigg vchi Kriugh at bruka
läche.

XXXII.

Wij läffue ock här medh för Oss och wåre effterkom-
mande / och Sveriges Rijtes Arffurster / At wij icke wele köpe
eller pantte oss til / mycket mindre affhånde någrom något fritt
och frälst Gods / Therigenom thet löfliche Ridderskapet och
Adeloståndet vchi någon Slecht kunde merkelligen förswagat
bliffua: Medh mindre än Wij effter Lagen wore thet närmeste
Bördesman til / at lösat eller erffuat.

XXXIII.

Ridderskapet och Adelen skole ock haffua Jus patrona-
tus, vchi the Prestegjaldh och Sochner the boendes äre / til at
wålie

wälte thet Kyrcioherde: Mån hwat flere än en vthaff A-
den vthi een Gårdh eller Sochen boendes woro/ och the anten sijn
emillan eller medh Sochnenes Inwånare icke förlijka och för-
eena kunne / Så skal Biskopen i samma Stifte haffua mache
them emillan dispenserat, Så att then må bliffua tagen til
Kyrcioherde/ som honom synes thet til bäst tienligh och skickes-
ligh ware: Doch ingen Prästman them vppåträngies emoot the-
ras samptvædie och godhe wille.

XXXIV.

Effter vthi Sveriges Lagh förmåles / at Adelen äger
göre och hälle Wapnetienest för thet Godz the äge / Så skal
förhenskul sådane Wapnetienest hällas effter the Privilegier
och then Ordning / som S. Konung Johan (höghlåstigh i ämin-
nelse) thet medh giore haffuer: Nembligen/ at then Adelsman
som haffuer til fyrehundrade Mark ortiger til vpbördh aff sitt
Arffuegodz/ så gode Mynt / at fyre Mark göre en Swensk
Daler / Han skal holle en så godh Häst/ at han är wäl wårder
fyrretijue lodh Sölffuer / bättre och ey werre / och thet til skat-
fritte Harnist / och fulle Wårjor medh Bösser och Swerd/
som en godh Man må och kan sitt liiff medh wåria/ och thet til
en warachtigh Karl/ som Hästen besitter / och sådan tienest re-
deligen vppeholle kan. Medh wårderingen på Adelsens vpb-
bördh och inkompt som the skole göra tienest vthaff / skal således
räcknas bliffua: Een Span Sådth råtnes för sitw öre / een lijs-
pundh Smör för tällff öre / een faat Dshmundziarn sex Mark/
och een Fodringshäst tree öre: Hwadh godzen i andre Parseler
meere ränte / thet ware Husbondanom sielff til bäste.

XXXV.

Samma Wapnastyn skal ock hällas i alle Landzänder på
en tijdh om året/ effter som Sveriges Lagh thet vthtryckelis-
gen förmåler/ och på inge andre orter skädes/ än som lagen vth-
tryckes

tryckeligen förnä. Och skal samma tienest göres så wäl aff Låhn som Arffuegodz : Doch vndantagandes Ridderstapsens och Adelens Slott / Hwß och Affuelsgårdar / och theß enskylte äghor.

XXXXX

XXXVI.

Så wele wij oc / at medh Adelens Wapnatieneß må hollie bliffua / effter Högloffligg S. Konung Johans Adelige vthgiffne Privilegier, som förbemelt är / således : At när wåre troogne Mån aff Adelen / som boo i Wåstergölandh / Smålandh / eller andre Landzänder emoot Danmark's Grensar / skole holle off then Wapnatieneß wißh Finlandz Grensar / som the Oss plichtige äre / och synnerligen när något langt och beswårligit Zagh wore förhanden / Så skole sådane godhe Mån aff sådane Landzänder / hälle sigh oc theras Föld på theras omfästnadt alt in til Grentzen / på två Månaders tijdh hwart åhr / så länge Krijget warar : Thes emillan skole theras Krijzfolck bliffua försärgde medh besoldningh och proviant vthaff Gårder / eller eliest lijka som wårt eigit Krijzfolck haffuer och försärgde bliffuer. Ther emoot skole och wåre Vnderfåther och Adelsmän vthi Finlandh / när the medh theras Wapnatieneß bliffue dedhan fordrade / emoot Danmark's Grensar / hälle sigh och the folck på theras eggen omfästnadt in til Grentzen / åhrligen så lenge Krijget warer på lijka längh tijdh : Thes emellan skole och theras folck / såsom förbemelt är / bliffua försärgde / såsom wårt Swenske Krijzfolck / så lenge Zogh och reesor wara / ther medh the och aldeles skole sigh bendye låthe.

XXXVII.

Ther emoot skole the vthi fredlige tijdher niute förskoningh för halffue mindre Wapnatieneß : Doch så / At Adelen för wisse sanningh skole wetta / hwar the theras fulla Wapnatieneß
E ij tienest

tieneft bekomma Skole / ehwar som hålst omerånger / widh thes
straff som Lagh förmåler.

XXXIX.

Ther ock så befinnes / at Fadher / Son / Brödher och
Måger äre tilsamman om en Diff och Duut / så må en aff
them / then til Rijsfens tieneft kan skickeligest ware / för them
alle Frälse och Wapnatieneft oppeholle / och i så måtto Frälse
them alle / så länge the således om Diff och duut tilsamman äre.

XXXIX.

Hwar och flere aff them äre / som sigg hoos Dff och i
Rijsfens tieneft wele bruka låte / Så skole the effter theras tiens
tilbörligen lönte och besållade bliffua.

XL.

Hwar ock någon Ridder eller Swen bleffue och
Krigstijder aff Rijsfens Fiender fången / eller mister sin Håst /
eller och eliest lider skada i wår och Cronones tiens / så wele Wij
låthe honom ransone igen / och för hans skadeståndh tilbörligh
wedergieldningh gøre.

XLI.

Medhan och Sweriges Lagh förmä / at Endior och
Jungfrwr måge för all Cronones Wapnatieneft frije ware / eme-
dan the ogifte äre / Såsom och Offuermagi i lijka måtto ninte sice
Godz Frälst och fritt / til then dagh som Sweriges Lagh förmä /
at the måge theras eigne Målsman wara / Så skole the och alle
så länge frishett och frälse ninta : Men effter then tydhen skal
hwar

79
Hwar Frälsmän sielf (om han icke stulig är eller laghå försag
haffuer) sig vthi Cronones tienst bruka lätthe.

XLII.

Effter ock Sweriges Lagh vtherlydeligen förstå / att
såsom Frälsets Jordh må vnder Slatt komma / när ther vthaff
icke rätt och tilbörlich tienst opphålls / Alltså må ock Statte-
Jord vthi Frälse komma och årffuas / när Frälseman och Qwin-
ne är Stattebonde årffuinge: Eller ock Bonde och Bondesöner /
måge aff Oss och Sweriges Konung frälse förwårffua.

XLIII.

Såsom Wij tilförende haffue nådigest vndt och effter-
lätthet / at bådhe Grefuar / Friherrar / Riddare och Swenner /
måge niuta och behålla thetas Slott och Affuelsgårdar / widh
theras enskylte Agor som liggia innan thes Kåår och Råd / frie
för alle vthlagor / Så wile Wij ock här medh gunsteligen vndt /
och Adelen privilegierat haffua / At the samma Hemman som nu
bygde äre / eller här effter förbättes kunne / på sådane thetas
Såtegårders enskylte egendom / måge och skole niuta och behålla
frie och oräknade i Wapnatiensken: Såsom och them beholle
frie för the två deelar aff Tijenden / som the härtil vthi Kyrc-
kieberberget vthgiöre plåga. The skole och i lijka måtto niuta
och beholla samma Torpare som på thetas Gårdars enskylte
Agor bygde äre / frij för Lagmans och Herredzhöffdinge Kän-
tor / och all annor tunga / hwadh Namn then hålft haffuer / som
förbemelt är.

XLIV.

Ther ock någre aff Ridderskapet och Adelen finnes /
E ij som

som någon besmyerligh Rättigheet haffue haffte och aff alder på
sine Gårder / Sner eller ock eliest / och sådane medh Breff eller
vrmminnes rättigheet bewissa kunne / them skal ock aff Oss och
wäre effterkommande effterlåhet ware / fritt / obehindrat och
sqwaldt at niute och behölle. Och thet til yttermera wisso / at
Wij ale thetta förbemele aldeles fast och oryggeligen wele
wedh mache hålla / Låche Wij wetterligen tryckte wårt Konungz
lige Seeret här medhan före / och medh eigen Handh vnder
Skriffet. Giffuit på wårt Slotz Upsala / then
2. Octob. Åhr 1617.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

XLIX

Uppsala